

ΑΦΗΓΗΣΗ ή ΔΙΗΓΗΣΗ ονομάζεται η **παρουσίαση μιας σειράς γεγονότων**, είτε πραγματικών είτε πλασματικών (επινοημένων). Καθώς αποτελεί μια **πράξη επικοινωνίας**, η αφήγηση προϋποθέτει έναν **πομπό** (τον αφηγητή) και ένα **δέκτη** (τον αποδέκτη της αφήγησης). Ο αφηγητής φροντίζει να δώσει τις απαραίτητες πληροφορίες για τον τόπο, το χρόνο, τα πρόσωπα και τα πιθανά αίτια των γεγονότων. Η έκταση της αφήγησης ποικίλει από μια φράση (π.χ. «Πήγα, υπέγραψα και έφυγα») μέχρι ένα πολυσέλιδο / πολύωρο κείμενο (π.χ. η αφήγηση σε ένα μυθιστόρημα).

Κάθε αφηγηματικό είδος αποβλέπει σε έναν ιδιαίτερο σκοπό. Συγκεκριμένα:

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΕΙΔΟΣ	ΣΚΟΠΟΣ
λογοτεχνική αφήγηση	τέρψη, συγκίνηση, ψυχαγωγία
ιστορική αφήγηση	αντικειμενική παρουσίαση ιστορικών γεγονότων
δημοσιογραφική είδηση	πληροφόρηση της κοινής γνώμης
ημερολόγιο	κάλυψη αναγκών της καθημερινής ζωής
(αυτο)βιογραφικό σημείωμα	
υπηρεσιακή αναφορά	
μαρτυρική κατάθεση	

ΕΙΔΟΣ ΑΦΗΓΗΤΗ – ΕΣΤΙΑΣΗ - ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Με τον όρο «αφηγητής» χαρακτηρίζουμε συνήθως το πρόσωπο που αφηγείται, που μεταφέρει δηλαδή λεκτικά —γραφτά ή προφορικά— σε κάποιους άλλους, μιαν ιστορία. Μ' άλλα λόγια, σ' ένα αφηγηματικό κείμενο, ο αφηγητής είναι η «φωνή» που αναλαμβάνει την ευθύνη της αφηγηματικής πράξης.

Στην περίπτωση της λογοτεχνίας, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να συγχέει κανείς τον αφηγητή με το συγγραφέα του κειμένου ή του βιβλίου. Ο αφηγητής είναι ένα κατασκευάσμα του συγγραφέα που αναλαμβάνει να διηγηθεί την ιστορία. Μόνο στις αυτοβιογραφίες ταυτίζονται συγγραφέας και αφηγητής. Αυτός που μιλά στην αφήγηση δεν ταυτίζεται με εκείνον που γράφει στη ζωή: ο συγγραφέας είναι ένα ιστορικό δεδομένο, ένα υπαρκτό πρόσωπο που ανήκει στον πραγματικό κόσμο και εκπέμπει μια πλαστή, μια κατασκευασμένη ιστορία προς ένα άλλο υπαρκτό πρόσωπο, τον αναγνώστη· από την άλλη πλευρά, ο αφηγητής αποτελεί μέλος του μυθοπλαστικού κόσμου του κειμένου και απευθύνεται σε ένα άλλο μέλος αυτού του κόσμου, το λεγόμενο αποδέκτη της αφήγησης. Ενδεχομένως να επιδέχεται κάποιου είδους σύγκριση ή να εμφανίζει κάποια μορφή συγγένειας με το υπαρκτό, με το ιστορικό πρόσωπο που ονομάζουμε συγγραφέα, αλλά σε καμία περίπτωση δεν ταυτίζεται με αυτόν.

Μ' άλλα λόγια, τα ζεύγη συγγραφέα-αναγνώστη και αφηγητή-αποδέκτη της αφήγησης ανήκουν σε δύο διαφορετικές πραγματικότητες, οι οποίες ως ένα βαθμό συνδέονται χάρη σε μιαν ευρύτερα αποδεκτή σύμβαση: ο συγγραφέας μιλά σα να είναι εκείνος ο αφηγητής και ο αναγνώστης αποδέχεται το μήνυμα σαν να είναι αυτός ο αποδέκτης της αφήγησης.

Ο αφηγητής μπορεί να είναι:

1. Δραματοποιημένος αφηγητής. Είναι ένα από τα πρόσωπα της ιστορίας. Συμμετέχει στα δρώμενα είτε ως πρωταγωνιστής είτε ως αυτόπτης μάρτυρας. Αφηγείται σε α' πρόσωπο. Έχει εσωτερική εστίαση, δηλ. βλέπει τα πράγματα από μέσα, ξέρει μόνον όσα είδε ο ίδιος, του είπαν, φαντάζεται ή σκέφτεται.
2. Παντογνώστης, απρόσωπος αφηγητής. Δεν συμμετέχει στο έργο. Είναι απλώς μια «φωνή» που αφηγείται την ιστορία σε γ' πρόσωπο. Έχει μηδενική εστίαση, δηλ. δεν εστιάζει σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο, ξέρει τα πάντα: γεγονότα, σκέψεις/συναίσθημα/ μυστικά/προθέσεις των ηρώων. Υπάρχουν δύο τύποι παντογνώστη αφηγητή: α) παντογνώστη παρατηρητής που καταγράφει τα πάντα, σκέψεις, συναίσθημα και σχολιάζει β) αντικειμενικός παρατηρητής που αφήνει να μιλήσουν τα γεγονότα και δεν σχολιάζει.
3. Αφηγητής με εξωτερική εστίαση: ο αφηγητής, είτε είναι πρόσωπο της ιστορίας είτε όχι, έχει μηδαμινή γνώση των πραγμάτων. Στην πραγματικότητα, γνωρίζει λιγότερα από όσα ξέρουν τα υπόλοιπα πρόσωπα της ιστορίας. Χρησιμοποιείται συχνά στην αστυνομική λογοτεχνία. Σε ένα αφηγηματικό κείμενο, η εστίαση και ο αφηγητής ενδέχεται να μεταβάλλονται ανάλογα με τις επιδιώξεις του συγγραφέα.

Υπάρχουν πολλές κατηγοριοποιήσεις του αφηγητή. Αυτή είναι η απλούστερη, κατάλληλη για σχολική χρήση.

Ο ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

- **ο χρόνος των γεγονότων** είναι ο χρόνος της ιστορίας, της δράσης. Το τμήμα του φυσικού χρόνου μέσα στο οποίο εκτυλίχθηκαν τα γεγονότα της ιστορίας με κάποια φυσική σειρά, διάρκεια και αλληλουχία.
- **ο χρόνος της αφήγησης** οριοθετείται από την έναρξη και το τέλος της αφήγησης. μέσα σε αυτόν παρουσιάζονται τα γεγονότα με κάποια τεχνική.

Ο χρόνος της ιστορίας παρουσιάζεται στην αφήγηση με διάφορους τρόπους και επιλεκτικά κατά τμήματα: άλλα γεγονότα παρουσιάζονται αναδρομικά, άλλα συμπυκνωμένα ή άλλα παραλείπονται. Έτσι ο χρόνος της αφήγησης δε συμπίπτει με τον χρόνο της ιστορίας, έχει διαφορετική σειρά, διάρκεια και συχνότητα.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Δεν πρέπει να συγχέουμε το χρόνο της ιστορίας με την εποχή που έζησε ο συγγραφέας ή με το πότε γράφτηκε το έργο. Ένας συγγραφέας μπορεί να ζει στο σήμερα, να έγραψε το έργο το 2003 και να τοποθετεί την ιστορία του στην αρχαία Αίγυπτο, στην επανάσταση του '21, στο 1978, στο 2002 ή στο 3050 μ.Χ. ή σε μια περίοδο μεγάλης διάρκειας, π.χ. από το 1914 ως το 1960.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η **χρονική σειρά**, η σειρά με την οποία ο αφηγητής παρουσιάζει τα γεγονότα. Σπάνια ταυτίζεται με τη φυσική σειρά με την οποία διαδραματίστηκαν στην ιστορία. Μπορεί να παραβιάζει τη φυσική διαδοχή τους. Μπορεί να αρχίζει από τα μισά και να συμπληρώνει τον χρόνο που προηγήθηκε με παρεκβάσεις ή αναδρομές. Έτσι προκύπτουν αναχρονίες που διακρίνονται σε δυο κατηγορίες:

α) **αναδρομικές αφηγήσεις ή αναλήψεις (flashback)**: Περιλαμβάνουν γεγονότα προγενέστερα από το σημείο της ιστορίας που βρίσκεται ο αφηγητής.

β) **πρόδρομες αφηγήσεις ή προλήψεις**: Αναφέρονται εκ των προτέρων γεγονότα που πρόκειται να συμβούν αργότερα.

Η χρονική σειρά της αφήγησης μπορεί να είναι

- **γραμμική (ab ovo)**: τα γεγονότα δίνονται από την αρχή με χρονολογική σειρά. Κουραστική και μονότονη, γι' αυτό και δεν χρησιμοποιείται συχνά στη λογοτεχνία.
- **in medias res**: η αφήγηση αρχίζει κάπου από την μέση της υπόθεσης και το πριν και το μετά δίνονται με αναχρονίες. Είναι ο συνηθέστερος τρόπος αφήγησης.
- **αντίστροφη**: από το τέλος της ιστορίας προς την αρχή. Δεν χρησιμοποιείται συχνά.

Κατά την αφήγηση χρησιμοποιούνται και κάποιες ακόμα τεχνικές

εγκιβωτισμός: όταν στην ιστορία παρεμβάλλονται άλλες ιστορίες.

παρεκβάσεις: όταν ο αφηγητής ξεφεύγει από το θέμα του, για να μιλήσει για άλλα πράγματα.

προοικονομία: Η φροντίδα του συγγραφέα να προετοιμάσει την εξέλιξη της πλοκής σύμφωνα με την οικονομία του έργου, να δημιουργήσει δηλ. τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε εκείνα που θα ακολουθήσουν να φαίνονται φυσικά και λογικά επακόλουθα όσων έχουν προηγηθεί.

προσήμανση: Ο προοικονομισμός, η ψυχική προετοιμασία του αναγνώστη με κάποιο υπαινιγμό του αφηγητή για όσα θα ακολουθήσουν στην αφήγηση.

επιτάχυνση: όταν ο αφηγητής προσπερνά στα γρήγορα κάποια γεγονότα. Η μέγιστη επιτάχυνση απαντά στην *έλλειψη*, όπου αποσιωπάται εντελώς ένα τμήμα της ιστορίας. Σαφώς, η περιληπτική και σύντομη αφήγηση χρησιμοποιείται για την εξιστόρηση ήσσονος σημασίας γεγονότων.

επιβράδυνση: όταν ο αφηγητής διηγείται διεξοδικά κάποια γεγονότα, οπότε επιβραδύνει, καθυστερεί την εξέλιξη της δράσης. Η μέγιστη επιβράδυνση συναντάται στην *παύση*, όπου ο χρόνος της ιστορίας «παγώνει» και ο αφηγητής καταφεύγει σε σχόλια, σκέψεις, περιγραφές και κάθε άλλου είδους παρεκβάσεις. Προφανώς, ο αφηγητής εμμένει στις λεπτομέρειες και παρουσιάζει εκτενέστερα τα στοιχεία εκείνα που θεωρεί σημαντικότερα.

Αφηγηματική συχνότητα: Ενώ ένα γεγονός συμβαίνει μόνο μια φορά, στην αφήγηση ενδέχεται να παρουσιάζεται περισσότερες, αφηγημένο κάθε φορά με τον ίδιο ή διαφορετικό τρόπο ή το αντίστροφο: κάτι που συνέβη πολλές φορές αναφέρεται στην αφήγηση μόνο μια φορά.

Πηγές

Σχολικό λεξικό λογοτεχνικών όρων http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4716/Lexiko-Logotechnikon-Oron-Gymnasiou-Lykeiou_html-apli/index.html

<https://filologika.gr/lykio/a-lykiou-2/neoelliniki-glossa/afigisi/>

προσωπικές γνώσεις